

חברות קדושות



עסקן הפירוק
למתיים אין אשראי

סלולה לפניהם. הנה מדריך שימושי לחברה קדושה בע"מ:

- יש לקנות מגרש קטן, בקרבת העיר, ליד עורק תחבורה מתאים, אפשר בסביבת זולה. המחיר לא יעלה על אלף ל"י לדונם. אם יש קשרים טובים במוסדות הלאומיים, אפשר להשיג מגרש מן הסרן הקיימת ולשלם דמי חכירה פעוטים. הלאה של רשות הפיתוח אינה בלתי-אפשרית, אם יש המלצה ממשרדהדתות.
- יש לפנות ללקוחות. כל יהודי הוא לקוח פוטנציאלי.
- יש לחלק את השטח לחלקות. החלקה הסמוכה לכניסה יקרה ביותר. את מעוטי-האמצעים יש להקפיד לקבור בפינות הגידחות.
- יש להעלות את המחיר גם בפינות הגידחות. הדרך הפשוטה היא לפנות אל קרובי-המשפחה העניים של אישיות דתית גדולה, שהעמיד את עצמו באוהלה של תורה במקום להפכה לקרדום לחפור בו. יש לשכנע את הקרובים למסור את גופת המת הנערץ לחברא-קדישא זו, תמורת חשולם מתאים ברוח הזמן.
- זוהי השקעה כדאית מאוד. גזכות קבר הרב במגרש עוזב היא קרדום לחפיר בו קברים רבים, שאפשר למכרם באילפי לירות.
- יש למכור אחוזות-קבר ליד קבר הרב לאנשים עשירים שעושים בחיים, תמורת חשולם במומן זמדי. לא המתים יהללו יח, ולא תמיד יש בכוחם לפרוע התחייבויות כספיות. אם, מתוך טעות מצערות, נמכרת אחוזת-קבר אחת פעמיים או שלוש לאנשים שונים, אין בכך אסון. הם לא ימותו באותו יום. והמתים לא יעקו.
- יש לפתח את ענף הייצוא. המסורת היהודית קובעת כי בבוא המשיח יקומו המתים לתחייה, אך רק בארץ-ישראל. שאר יהודי העולם יצטרכו לעבור "גלגול מחילות", היינו לפלס להם דרך מתחת לפני האדמה עד הגיעם ארצה.
- יש יהודים בחוץ-לארץ שמצבם הכלכלי מאפשר להם לחסוך לעצמם את אי-הגעימות הזאת בימות המשיח. להם אפשר למכור תמורת מטבע זר אחוזות-קבר בגל. יתרון נוסף: לקוחות אלה אינם יכולים, לרוב, לבדוק את מקום הימצא הסחורה. להם אפשר למכור עוד יותר בטעות את אותו המקום כמה פעמים.
- יש לפנות, כמובן, רק לעשירים. למעוטי-היכולת דואג מנהל משרד-הדתות, שלמה זנחיל כהנא, שבתור מנהל החב"רה לייצוא תשמישי קודש (העולם הזה 973) מייצא שקיות מאדמת ארץ-ישראל, אותם מניחים למראשותיו של המת בחוץ-לארץ. גם אמצעי זה חוסך לו את גלגול המחילות, אם כי לא באותה יעילות.
- יש לפתח חזק להערכת כושר-התשלום של המת. אין לקבוע מחיר קבוע. יהודי עשיר במקסימום, הרוצה להיקבר ליד סבו שהיה רב בחברון, ישלם כל מחיר (ובדור לארים) בעד המצחה.

• בדרכו למקווה לבוש חלוק, כשהוא מסתיר את פניו במנבת.

• המקרה המסעיר ביותר קרה לפני שבועות מספר בלבד, כאשר נשארה הבת של משפחת שושנה הירושלמית מוטלת שבעה ימים אחרי מותה, מאחר שלא היה כסף כדי לספק את הדרושות המיידיות של חברא-קדישא (העולם הזה 946).

• סכסוך חריף פרץ בין החברות הקדושות של עפולה ובית-שאן בגלל קבורתה של עולה חדשה, אשתו של פועל מובטל. עפולה דרשה 26 ל"י, סכום ניכר מאד בשנת 1950. חמשה ימים לא נקברה האשה, עד שלבסוף התפשרו על 15 ל"י והוטל עיקול על משכורתו העתידה של הבעל.

• בשנת 1952 התלונן סגן שר-הדתות, זרח דורהפטיג, כי חברא-קדישא ירושלמית סירבה לקבור אשה, למרות שמשרד-הסעד הבטיח לשלם את דמי הקבורה. קבורה היא עסק מזומן, שאינו ניתן להקפה. ראש-העיר נאלץ לשלם את ההוצאות מייד מכיסו הפרטי.

• בראשון-לציון נתפס נוסע עטורין ובלבוש-שחורין, כשהוא נושא מזוזה צנועה שהעלתה ריח באוש. מאחר שהיה חשש שהוא מוביל בשר מקולקל לשוק השחור, נס' תחה המזוזה. לזועת כל הנוכחים נתגלתה גופת חינוק, שנולד להורים חסרי-אמצעים, ושהובלה לכן עלידי קברן חברא-קדישא בדרך זולה זו לבית-הקברות.

• באותה מושבה האשים חבר מועצת-העיריה משה מזרחי כי חברא-קדישא פותחת קברים ישנים וקוברת בהם מתים חדשים, כדי למכור פעמיים את אותה חלקת-קבר. מזרחי תבע כי החברא תתבע אותו למשפט, אם היא רואה את עצמה נקיה מן האשמה. שום משפט לא הוגש.

• קרובי מתים, שהכאב צורב בלבם, אינם אוהבים פרסומת. על כל מקרה שהתפרסם, ישנם מאות ואלפים שנקברו בח' שאי. משרד-הדתות עצמו נאלץ להודות בפני עתונאי כי: "אנשי חברא-קדישא דורשים סכומים גדולים מדי... עלידי כך מכלכל הציבור מוסדות רבים שאינו רוצה כלל לכל' כלם!"

היכן קבור הכרב?

צדקה תציי ממוות, אמר שלמה בספר משלי. במרוצת הימים גילו יורשיו כי המחת אינו מציל מצדקה. על עקרונ פשוט זה נבנה המוסד שנקרא חברא-קדישא.

בעיירה היהודית בגולה לא היתה לקהילה אפשרות להטיל מסים, ולא תמיד הספיקו התרומות לצרכי הקמתם של בתר כנסת, תיקונם של מקהאות ותשלום משכורות כלי-הקודש. מלאך-המחת גויס לעזרת צרכי החיים. גביר שקמץ ידו בעודו חיים, נאלץ לשלם חלק מירושתו, באמצעות קרובי, כדי שחברא-קדישא תסכים לקבורו. אם רצה הגביר להיקבר ליד רב מפורסם, כנאה למעצרו, היה המחיר עולה בהתאם.

כדי למנוע מן הגביר הקמצן לקמץ גם אחרי מותו, עלידי העברת גופתו לעיריה אחרת לשם קבורתה שם בהנחה ניכרת, נעשה הסדר, שהפך מסורת יהודית, כי שום חברא-קדישא אינה מסכימה לקבור את המת השייך לחברא-קדישא אחרת. קבורה זוהי, כמו שחיטה זרה, היתה אסורה בהחלט, ומאותה סיבה.

אמנם, המקורות היהודיים העתיקים לא הכירו כלל את המוסד הקדוש הזה. קרובי המת היו קוברים אותו בעצמם, ללא סכסכים מיוחדים, בכל מקום שמצאו לנכון. אולם גובי המסכ בתחת הגבול של העולם הבא יכלו להסתמך בעולם הזה על דוגמה עתיקה אחת: קניית אחוזת-הקבר של אברהם בן-תרח מידי עפרון החתי בחברון. פרטי עסקה זו, שהפך טוקול המדויק והמלא שלה ניתן בתנ"ך, יכולים בהחלט לשמש דוגמה מאלפת ליורשי עפרון החתי בהחה.

לפי חוק המנדט, יכולים כל עשרה יהודים בני 12 ומעלה להקים חברה לקבורת מתים ולשחית בהמות. שום פסקה בחוק לא דרשה פיקוח ציבורי כל שהוא על פעולות החברה. החברות צצו כפטריות לפני גשם הזהב, היו מכשיר-כוח בידי הכוללים השונים.

אולם בינתיים קמו, תחת מטריה המנדט, המוסדות הגדולים של המימשל העצמי העברי, שהיו מבוססים פחות או יותר על עקרונות דמוקראטיים. ההגיון חייב שיחד עם רשת החינוך, ההגנה וקופות-החולים תקום גם רשת ישובית ממלכתית לקבורת מתים.

אולם אפילו הקמת המדינה לא יכלה לכרות קבר לחברות-קדישא, שהפכו בשני הדורות האחרונים לעסקים משגשגים, בעלי כוח כספי ופוליטי אדיר. הן נשארו קיימות, למעשה, כעסקים פרטיים ללא פיקוח, כשתקציבן העצומים מתחיים סוד שמור מאין כמוהו. איש לא העז לפגוע בהן פעמיים. המונופולין שלהן מובטח למעשה עלידי החוק והקואליציה. וכאן קבור הכלב.

מדריך לקברן המשיח

• נמצאים בין קוראי סידרה זו עשרה יהודים בני 13 ומעלה בעלי חוש מסחרי מפותח ויוזמה דתית פרטית, הרוצים להקים לעצמם עסק מסוג זה, הרי הדרך

לנשכחים ירוחם ולמתים ירפא, אבל לאן נולד את החרפה? (נתן אלתרמן)

• פחד בפני המוות הוא אחד הכוחות הגדולים בחיים. חרדתו של בן-התמותה בפני מה שיקרה אחרי מותו היתה תמיד מניע גדול בהיסטוריה האנושית. כל דתות אנוש שאלו את כוחן מחרדה סתומה זו. הדת היהודית, ששמה דגש מיוחד על כיבוד המת, ראתה תמיד בקבורת המתים את אחת המצוות הנעלות ביותר.

סירות-המחת של האצטקים אדומי-העור באמריקה, הסאג' מאהאל הנשגב כהודו, הפיראמידות האדירות של מצרים, פרי עמלם של מאות אלפי עבדים — אלה הן רק הדוגמות הבולטות ביותר של נסיונות האדם לדאוג לעתידו למחרת יומו האחרון.

גם בישראל הציב אותו מקים פיראמידות-ענק, סימני דרך לנוף החברתי של הארץ. אלה הן פיראמידות הפכות יהודיות טיפוסיות. תחת אבני-גזית, שימשו לבנין ערימות של שטרי-כסף. הם הובאו עלידי מאות אלפי עבדים מסוג חדש: קרובי-המשפחה של המתים.

גוויה במזוזה

• חרי שמה של כל חברא-קדישא נרפסים בסוגריים ראשי-תיבות מזורזים: גחשא, פירושם: גמילות חסד של אמת.

המסורת היהודית יודעת לספר מדוע נקראה עוד בתנ"ך קבורתו של מת בשם חסד של אמת. אם גומלים חסד לאדם חי, יתכן שתמיד מצפה הגומל, בהכרה או שלא בהכרה, לתמורה בעתיד הקרוב או הרחוק. המת, לעומת זאת, אינו יכול לתת כל תמורה. קבורת המת בידי מתנדבים היתה על כן תמיד מסורת יהודית מפוארת.

אולם זה מכבר פשטה בארץ הרגשה סתומה כי אם אמנם אין הקובר מצפה לתמורה מידי המת, הרי הוא מצפה בהח' לס לתמורה כפולה ומכופלת מידי החיים. הרגשה זו הת' בססה על שורה של שערוריות ובינויות שחזרו אפילו לכותרות העתונים, אף כי שום עתון ישראלי לא העז עדיין לחפור בממלכת הקברים. גם עתונאים סופם למות.

• למשל, לפני מות יעקוב: "שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת, אל נא תקברני במצריים..." (ברא' שית מ"ז, 29).



עסקן מוצר
לחללים יש הנחה

• בראשית כ"ג.